

INDIANERNA I U.S.A.

Av förlagschefen HERMAN STOLPE

»The Pilgrim Fathers landed ... and fell upon their knees. Then they fell upon the aborigines.»¹

Old American Saying, 1620.

FÖRSTA gången jag träffade en indian var under ett besök år 1953 i Washington. Jag bodde några mil utanför staden i det gamla fästningsområdet Fort Washington, där en del kvarstående byggnader uthyrts som bostäder åt tjänstemän i inrikesdepartementet. De turades om att i s. k. driving pools köra fem och fem i sina bilar till och från staden. En medlem av gänget var tvättäkt indian, en vänligt leende sioux med egen bil, europeiska kläder och portfölj. Det låg sannerligen en hel epok mellan honom och Sittande Tjuren...

Andra gången jag stötte på indianer var i Grand Canyon, där en liten trupp uppehöll sig intill ett av hotellen, ungefär som en lappfamilj på Skansen. De sysslade med att sälja diverse mer eller mindre äkta indianhantverk (jag råkade själv köpa bl. a. en liten sak, som vid närmare besiktning visade sig vara »made in Japan») samt att på bestämda klockslag uppföra indiandanser. Jag kastade en blick på »Örndansen» men stod inte ut med att se den till slut: Den var utan fart och gadd, och örnarna påminde mest av allt om gödda ankor.

På en järnvägsstation i Texas satt tre gamla indiankvinnor på huk och sålde indianskt lergods, målade med skarpa färger. Både kvinnorna och deras små pytsar föreföll att vara tvättäkta, men vilket avstånd låg inte mellan dessa undanskuffade fattiglappar i stationsområdets utkant och deras fritt kringströvande förfäder, som varit landets herrar.

I.

Det har beräknats att antalet indianer i den del av Amerika, som nu är USA, vid tiden för kontinentens upptäckt var i runt

¹ Pilgrimsfäderna landade (på Amerikas jord) och föll på sina knän. Sedan överföll de urinnevånarna.

tal en miljon. Hela antalet indianer i alla delar av Amerika uppgick kanske till 30 milj., vilket visar att indiankulturens huvudfästen låg i Mellan- och Sydamerika. I våra dagar finnes det i USA (inkl. Alaska) 400—500 tusen indianer, och totalantalet indianer i Amerika torde vara 25—30 miljoner eller ungefär lika stort som för fem hundra år sedan. Någon utrotning är det alltså inte fråga om annat än partiellt, och i USA har indianerna bibehållit sig bättre än flertalet européer torde ha klart för sig. Ja, indianerna i USA förökar sig nu på nytt, vilket uppenbarligen är ett resultat av den indianvänligare politik, som myndigheterna fört under de senaste årtiondena.

Den miljon indianer, som var herrar i Nordamerika, innan de vita började tränga dem åt sidan, var uppdelad på omkring sexhundra stammar, som talade olika språk och dialekter. Som ett slags gemensamt språk hade vuxit fram ett säreget teckenspråk. Eftersom indianerna var spridda över hela Nordamerikas yta, levde de under mycket skiftande geografiska förhållanden, växlande från tropisk värme till arktisk kyla, från öken och prärie till mäktigt skogslandskap. Man brukar skilja mellan slättindianer (plain indians) och skogsindianer (forest indians). Exempel på de förra är siouxerna, kända för sin krigsduglighet. En framstående, ehuru inte talrik slättindianstam var shawneeindianerna. De tycks aldrig ha räknat mer än ett par tusen själar och höll till i vad som nu är Kentucky, Indiana och Ohio. Medlemmar av denna stam var *Tenskwatawa* och hans tvillingbror *Tecumseh*, som alldeles i början av 1800-talet försökte att ena alla indianstammar till motstånd mot den vita invasionen, vilket emellertid inte lyckades. Indianstammarna låg sedan gammalt i inbördeskrig, och den krigiska tapperheten skattades högt bland de manliga dygderna. När de vita erövrarna kom, bekämpade även de varandra. Indianerna begick misstaget att själva dela upp sig i fiender och bundsförvanter till de stridande vita. När de vita efterhand samlade sina krafter och riktade dessa mot indianerna, hade dessa inte någon chans att bjuda effektivt motstånd. Deras öde var beseglat.

II.

År 1501 kom den portugisiske upptäcktsresanden *Gaspar Cortereal* till Labrador. Han mottogs vänligt av indianerna men belönade deras välvilja med att fånga ett sextiotal för att sälja dem som

slavar. Hans eget fartyg sjönk med last och allt, men ett annat skepp kom fram till Portugal med sju indianer ombord. Det slavrika landet fick namnet Labrador just därför att det föreföll att kunna producera rikligt med slavarbetare.

Kort tid därefter kom spanjoren *Ponce de León* till Florida. Han blev vänligt mottagen, men då han kom tillbaka efter åtta år, varnades han att stiga i land. Under mellantiden hade hans landsman *Lucas Vasquez de Ayllon*, som redan gjort sitt bästa för att tillintetgöra Haitis befolkning genom slavtjänst i gruvorna, landstigit i nuvarande Georgia och South Carolina, där han fängslat ett hundratal indianer. Ponce de León gick trots varningen i land och dödades.

Nästa större expedition företogs av *Hernando de Soto*, en av Pizarros män, som protesterat mot mordet på incakungen Atahualpa men som nu, när han begav sig in i Arkansas, for fram med terror mot indianerna. De Soto dog under expeditionen 1542.

Francisco de Coronados berömda expedition åren 1540—42 fram till Grand Canyon i Colorado är inte förknippad med övergrepp mot indianerna. Han lärde känna puebloindianernas samhällen, begav sig långt in i Texas och genomkorsade Kansas på jakt efter guld, som han trodde skulle finnas i Quivira, där kvällsvinden enligt rykten bland indianerna åstadkom »ljuvlig musik av guldklockor», när den svepte genom träden. Quivira visade sig vara wichita-stammens huvudort, men det fanns inte några guldklockor i träden, varför Coronado fick återvända tomhänt till Mexiko. Ehuru Coronado inte tycks ha besvarat indianernas gåvor med gengåvor av något värde, åtnjöt han relativt gott anseende bland indianerna, som passade på att lägga sig till med några av hans hästar, varigenom en häststam på nytt växte upp i USA.

I spetsen bland de engelska erövrarna står sir *Richard Grenville*, mest känd som kapten på *Revenge* som höll en hel spansk flotta stängin. Han anlände 1585 med sju skepp till Virginia och mottogs med välvilja av indianerna. När en indian stal en mindre silversak, ville Grenville statuera ett exempel och brände ner en indianby till grunden i det land, som enligt en samtida skildring representerade »den första skapelsens jungfruliga renhet och rikedom» och vars folk utmärktes av »primitiv oskuld i liv och seder».

Den egentliga kolonisationen av Virginia började 1607, då den fantastiske äventyraren *John Smith* anlände och grundlade *James-town*. Smith, vars liv en gång räddades genom ingripande av en ung hövdingdotter (sedermera gift lady *Rebecca Rolfe*), åtnjöt på

grund av sin djärvhet och sin ingående kännedom om indianerna gott anseende bland dessa, men bland kolonistörerna fanns det gott om samvetslösa sällar, som genom sina illdåd totalt undergrävde de vitas anseende bland indianerna. I den oförsonliga kampen drog i tidens längd indianerna det kortaste strået — deras byar förintades i eld och blod. De kringboende indianstammarna hade bildat ett förbund, som helt slogs i spillror. När hövdingen *Opechancanough*, som tagits till fånga, låg döende, bad han att hans ögonlock skulle dras upp, så att han fick se den engelske guvernören. Hans sista ord lär ha varit: »Om ödet låtit mig ta hövdingen över engelsmännen tillfånga, skulle jag inte ha låtit honom lida i folkets åsyn.»

När *Mayflower* 1620 anlände till Massachusetts, hade den infödda befolkningen på kusten från Penobscot till Narragansett Bay helt dött ut på grund av epidemiska sjukdomar. De nya invandrarna, de s. k. pilgrimsfäderna, ingick ett fördrag med indianerna, där indianhövdingen *Massaioit* uttryckte sig så: »Engelsmännen må ta landet, ty det finns ingen kvar att ha det omhand. Den stora anden har utplånat dess folk från jordens yta.» När de vita efterhand ville vidga kolonisationen mot väster, råkade de i konflikt med indianerna. Samtidigt trängde holländska kolonistörer österut från Hudsonfloden. Engelsmän och holländare såg visserligen på varandra med misstroende, men de enades i sin strid mot indianerna, bland vilka en stor massaker ordnades 1637.

Holländarna förde inte bara krig mot indianerna, de erövrade mark även på fredlig väg och torde ha varit de första som köpte mark. För ön Manhattan betalade de 17 dollars! Därefter blev landköp allt vanligare, och det har beräknats att kolonierna och USA fram till 1826 betalade i genomsnitt litet över 3 cent per acre.

De franska invandrarnas huvudintresse var länge att driva handel, inte att skaffa sig mark. Då framgångsrik handel förutsätter välvillig inställning från bägge hållen, var fransmännen måna om att uppehålla goda förbindelser med indianerna. De lärde sig deras språk och seder och många av de främsta skogsströvarna, som genomkorsade landet från norr till söder, var fransmän. I enlighet med fransk kolonisationstaktik i olika delar av världen, hade de inte heller här någonting emot att genom äktenskap med indianer blanda blod med urinnevånarna. Efterhand uppstod emellertid svår rivalitet mellan fransmän och engelsmän och i denna maktkamp drogs indianerna in. Engelsmännen lyckades till sig

knyta det s. k. irokesförbundet, vilket väsentligt bidrog till att fransmännen kom att lida nederlag.

År 1754 dekreterade brittiska regeringen, att indianstammarna vore att betrakta som oberoende nationer, som stod under brittiska regeringens skydd. Enskilda personer och sammanslutningar hade inte rätt att med våld eller genom köp förvärva jord från indianerna. Denna politik mötte mycket motstånd bland kolonistörerna i Amerika, framförallt i gränsområdena, där man ville fortsätta marschen mot väster. Då det visade sig, att engelska regeringen satte makt bakom orden för att skapa respekt för sin politik, växte oppositionen ytterligare, och det kan med viss rätt hävdas, att England förlorade kriget mot kolonierna, därför att det förfäktade en linje i indianpolitiken, som inte vann anklang bland de landhungliga invandrarna och deras ättlingar, som inte ansåg att engelska regeringen på »obehörigt» sätt skulle lägga sig i amerikanska angelägenheter.

Grundprincipen i den engelska politiken var utan tvivel riktig och den präglades av en välmotiverad respekt för Amerikas urinnevånare. När USA väl bildats, intog den amerikanska regeringen samma ståndpunkt som den engelska i indianfrågan av den enkla anledningen att ingen civiliserad stat kan tolerera att inom dess gränser medborgarna med våld skaffar sig egendom eller på egen hand går till attack mot grannfolk, med vilka man uppehåller vänskapliga förbindelser.

III.

Indiankulturen har avsatt sina främsta resultat utanför USA:s gränser, men även de nordamerikanska stammarna hade utvecklat livs- och samhällsformer, som väl förtjänar ägnas intresse.

Den mest betydande indianguppen norr om Rio Grande var ända från Columbus dagar fram till 1800-talet *irokeserna*, som vid mitten av 1500-talet bildade ett förbund av fem, till sist sex stammar (mohawk-, seneca-, oneida-, cayuga-, onondaga- och tuscarorastammarna). Under två århundraden var detta förbund i framgångsrik verksamhet.

Som förbundets upphovsman betecknas *Deganawida*, tydligen en märklig man med verkliga statsmannaegenskaper. Han utarbetade grunderna för förbundet och begav sig till var och en av de fem stammarna för att vinna deras anslutning. Han lyckades med fyra

men inte med onondagastammen. Då de övriga gjort sin anslutning beroende av onondagas, gällde det att finna en väg att vinna dem. Det skedde genom att onodaga fick förtroendet att vara Eldbevarare, dvs. inneha ordförandeposten i förbundets högsta råd.

I förbundsstadgan hette det: »Jag, Deganawida, och hövdingarna i de förbundna stammarna, gräver upp den högsta granen med rötterna och i den håla, som därvid uppstår, kastar vi alla krigsvapen. Ner i jordens inre, djupt ner i de underjordiska vattenströmmarna, som beger sig till okända nejder, kastar vi alla stridsvapen. Vi begraver dem, så att de blir osynliga, och vi planterar så trädet på nytt. På så vis skall den Stora freden grundläggas.» På annat ställe angavs förbundets syfte vara att åstadkomma »fred, välstånd, makt och jämlikhet för alla». Förbundets huvudsyfte var alltså att utgöra ett fredsförbund av universell natur, och det stod öppet för anslutning från andra personer än sådana som tillhörde de stammar, som direkt anslutit sig.

Inom de fem stammarnas förbund utsågs 49 hövdingar. En hövding nominerades av stammens mödrar bland medlemmar av hövdingssläkter. Valet skulle konfirmeras av stammens manliga och kvinnliga medlemmar samt av hövdingarnas råd. På liknande sätt utsågs ett kvinnornas råd, som även var representerat i förbundsrådet. Detta råd hade även möjlighet att utse dugande personer, som ej tillhörde hövdingssläkter, till hövdingar.

De vitas inträngande i Amerika slog sönder irokesernas samhälls- och förbundssystem. Irokeserna drogs in i striderna mellan de vita och valde att liera sig med holländarna, som försåg dem med eldvapen. Härigenom ökades till en början deras makt; när den stod på toppen, behärskade irokesförbundet halva området öster om Mississippi. På så vis blev förbundet, som var planlagt som ett fredsförbund, en betydelsefull faktor i kampen mellan de vita, ända tills spetsen kom att riktas mot irokeserna själva, varigenom deras öde var beseglat.

Den största irokesstammen, som dock aldrig anslöt sig till förbundet, var cherokee-indianerna. I kriget mellan kolonierna och England tog cherokeerna parti för engelsmännen, beroende på att engelska staten som nämnts sökt gå tillrätta med gränskolonisatorernas privata erövringar av indianernas jord. De lade inte ner vapnen förrän 1794, då de slöt fördrag med USA:s regering. De fick sig tillförsäkrade ett område av 7 milj. acres i Georgias, North Carolinas och Tennessees bergstrakter. Efter några år upptäcktes guldfyndigheter i cherokeernas land, och Georgias parlament be-

slöt omedelbart att konfiskera all cherokeernas jord inom statens gränser. Denna jord utlottades bland de vita. Indianerna vände sig genom sin hövding till USA:s president — förgäves. De vädjade till högsta domstolen, som nekade att befatta sig med ärendet. Några år senare förklarade emellertid domstolen, att cherokeerna förfogade över sitt eget land, där Georgias lagar inte gällde. President Jackson, som själv varit en framstående indianbekämpare i gränsområdena, förklarade cyniskt: »Högsta domstolen har fattat sitt beslut, den må nu söka genomdriva det.»

På regeringens initiativ ordnades ett möte, besökt av 400 indianer (stammen omfattade 17 000 personer), där det »beslöts» att sälja cherokeernas jord för 4,5 milj. dollars, som skulle deponeras i Washington. Efter ytterligare ett par år sändes trupper, som fördrev cherokeerna från deras land. 4 000 indianer avled under denna »tårarnas färd». President Van Buren förklarade 1838 i kongressen att åtgärderna mot cherokeerna haft »det lyckligaste resultat... De har emigrerat utan märkbart motstånd.» Kostnaderna för fördrivningen drogs av på det belopp, som fonderats för indianernas räkning i Washington!

Samma öde som cherokeerna genomgick stam efter stam. Bland de stammar, som skulle tvångsöverföras till indianterritoriet i Oklahoma, var även *seminolerna* i Florida. Mot dem fördes ett sjuårskrig 1835—42, vilket kostade USA 1 500 döda och 20 milj. dollar i utgifter. Seminolerna besegrades emellertid inte och de bor alltjämt kvar i Florida.

Fram till 1849 handhades indianernas angelägenheter av USA:s krigsdepartement. Dess ledande princip i indianpolitiken var att tillintetgöra stamorganisationen. År 1849 överflyttades byrån för indianfrågor till inrikesdepartementet, vilket emellertid inte innebar någon förändring i den förda politiken. Den kom att fullföljas med ännu större konsekvens och hänsynslöshet än tidigare. Härtill bidrog bl. a. att många indianstammar under amerikanska inbördeskriget tog parti för sydstaterna, vilket gav kongressen anledning att ogiltigförklara de avtal som träffats. Stammarna berövades en stor del av den jord de fått sig tilldelad i Oklahoma och nya stammar överfördes till de återstående områdena. De fick här jordlotter för enskild brukning, ett system som var helt främmande för indianerna, vana vid att betrakta jorden som gemensam egendom på samma sätt som luft och vatten. Steg för steg trängdes indianerna åt sidan även inom sitt eget territorium. Allt större delar av deras land övergick i de vitas ägo, deras självstyrelse

inskränktes, de av stammarna pålagda skatterna förbjöds, deras stamfonder överfördes till Washington osv. Trots allt lyckades flera stammar, bl. a. cherokeerna, hålla sig vid liv och bevara åtskilligt av sina gamla traditioner och livsformer.

När Kalifornien 1845 införlivades med USA fanns där 110—130 000 indianer. De hade sedan 1769 stått under spansk överhöghet, och katolska missioner hade sökt vinna dem för kristendomen och lära dem åkerbruk och hantverk. Deras antal hade under det spanska väldets tid minskats till inemot hälften. Nu ägde sammansmältningen rum i ännu raskare tempo: 1880 var antalet nere i 20 000.

USA slöt ett avtal 1851 med 119 stammar, varigenom de tillförsäkrades »evig äganderätt» till 7,5 milj. acres jord, men det dröjde inte länge, förrän all deras jord genom regeringens försorg sålts till vita.

Genom det s. k. Louisiana-köpet 1803, varigenom Napoleon för en spottstyver sålde det väldiga området mellan Mexikanska golfen och de stora sjöarna i norr, fick USA anledning att ta itu även med slättindianerna. Här upprepades samma historia som på andra håll: indianstammarna hetsades mot varandra, det ingicks avtal, som konsekvent bröts av USA. Genom utrotning av buffelhjordarna berövades indianerna ett viktigt försörjningsmedel. Indianerna fördes samman i tvångsläger (reservations), deras religiösa seder förbjöds och deras barn togs omhand för uppfostran i internatskolor.

Det sista indiankriget utkämpades 1892. Så småningom kom amerikanerna underfund med att indianerna inte längre utgjorde något hot mot de vita och att det följaktligen inte fanns anledning att genom tvångsåtgärder hålla dem nere. President *Theodore Roosevelt* gjorde ett besök hos hopi-indianerna och blev mycket intresserad av deras seder och bruk. Under det första världskriget, då indianerna ännu inte fått medborgerliga rättigheter, anmälde de sig i tusental till militärtjänst, vilket gjorde ett gott intryck på allmänheten och myndigheterna. I Mellan- och Sydamerika började man föra en liberalare infödingspolitik. Särskilt från Mexiko kom många bevis för indianernas konstnärliga begåvning inom musik, dans, konst och hantverk, och man började inse i USA att även indianerna i Nordamerika representerade en folklig kultur, som det fanns anledning att visa välvilligt intresse.

IV.

År 1933 betecknar en vändpunkt i USA:s indianpolitik. Då blev *Franklin Roosevelt* president och *John Collier* blev chef för inrikesdepartementets indianbyrå, på vilken post han kvarstod till 1945.

När Collier åtog sig uppdraget att vara Indian Commissioner, var han mycket väl rustad för uppdraget. Efter en meriterande akademisk bana såsom sociolog och psykolog hade han beslutat sig för att i första hand ägna sig åt indianernas problem. Under sina studier av indianernas historia, liv och kultur hade han fått den största beundran för indiankulturen, och han var djupt indignerad över det sätt, på vilket indianpolitiken sköts i USA. År 1947 utgav han ett stort arbete om Amerikas indianer¹, vilket är huvudkällan för denna artikel.

Huvudprinciperna i USA:s indianpolitik blev nu följande: Indiansamhället skall ges tillfälle till organisk utveckling och det skall erhålla självstyrelse i lämpliga former. Jordägande och jordbruk måste ordnas i enlighet med varje indiangrupps önskningsar. Indianerna skall självfallet erhålla fulla demokratiska fri- och rättigheter. Åtgärder skall vidtagas för att främja framväxten av självhjälpsorganisationer, ordna kredit på skäliga villkor, sörja för goda utbildningsmöjligheter etc. År 1934 antog kongressen en lag, varigenom dessa principer blev officiellt sanktionerade.

Resultaten av de åtgärder, som vidtagits i enlighet med det allmänna programmet, är mycket uppmuntrande. De beviljade krediterna har praktiskt taget inte medfört några förluster och de har möjliggjort en välbehövlig upprustning inom indianernas produktiva verksamhet. Boskapsskötseln, som i regel drivs i kooperativa former, har under en tioårsperiod ökat mer än 100 procent ifråga om djurens antal, och avkastningen har mer än 20-dubblats. Många indianstammar, som bevarat sin ursprungliga form, har förstått att anpassa sig efter en modern tids krav utan att tillintetgöra det värdefulla i de äldre organisationsformerna. I mer än ett hundratal fall har den gamla stamorganisationen åter uppstått. Under det andra världskriget anmälde sig frivilligt 25 000 unga indianer till krigstjänst, vilket torde vara den högsta procent frivilliga någon folkgrupp i USA kan redovisa. Indianernas dödstal har minskats till hälften under en tioårsperiod. Ett särskilt vackert

¹ John Collier, *Indians of the Americas*, New York 1947. Mentor Book Edition, 2 tryckningen, 1951.

exempel på uppblomstring redovisar navajo-indianerna. Då de 1863 fördrevs till östra New Mexico, var de cirka 12 000 i antal, nu är de 55 000 och folkökningen är mer än 2 procent per år.

V.

Då man betänker, under vilket fruktansvärt tryck de nordamerikanska indianerna levat i århundraden, måste man fyllas av beundran över den livs- och motståndskraft de lagt i dagen. Samtidigt måste skarp kritik riktas mot de vita i USA, som gjort sig skyldiga till så upprörande övergrepp mot landets urinnevånare. Det ländar emellertid amerikanerna till heder, att de inte stuckit under stol med sina försyndelser utan rent av själva lagt fram de mest ingående skildringarna av sina övergrepp och efterhand accepterat en politik, som torde göra det möjligt att bygga upp en del av det myckna som raserats. Utan att hänge sig åt någon indianromantik vill man gärna hoppas, att det skall vara möjligt för amerikanerna att inom ramen för en modern demokrati skapa hyggliga livsbetingelser åt ättlingarna av Amerikas ursprungliga bebyggare, som under sin långa historia och inte minst i kampen mot de vita givit så många imponerande prov på uthållighet, kampvilja, självtillit och stolthet.